

ptica poletela u vreme

I odoh daleko iz grada jer osetih glad, a u očima mi se polako skupljuju senke koje ljudi nazivaju ratnim danima. I zažražu od sebe samog svoj mir kako bi mogao, posmatrajući nebo, da shvatim što se sve to oko mene događa, što se to pomerilo u ovom vremenu koje je u meni obeleženo sa tek napunjenih petnaest godina i nekoliko slika majke iz ranog devetstvija, nekoliko priča o ocu čije su kosti, kako mi govoraju, leže na nekom dalekom vojničkom groblju. Potpuno sam sam. Sada je tu oko mene široko i mimo polje po večernjim suncem, sitne, žute, uspravljenje glave kamilice pružaće su se u nedugled otkrivajući svoj pomalo ljut miris, izazivajući mirom i žutim smehom. Zažeš da legem u taj gustiš i prepustim svoju glavu uspravljujućem dejstvu te tišine. Ali iznenadi me kraljevi Šušanji između tankih stabljika i ja potraži očima da vidim biće koje je bilo tako slobodno da naruši sklad tišine i neba koji mi se uravnoteženo giba u mozgu i očima. Bila je to duga zmija čiji se rep polako, blago uvija u nestajući izazivajući Šušanji sve dalje dok se nije sasvim izgubio, možda tu negde u nekoj skrovisti, ili i dalje nestajući u daljinu iz koje je nisan mogao čuti. Skoro se nasmeši. Jer osetih prijatne žmarke po telu koju nisu bili izazvani strahom od te male životinje, već radošću da tu, kraj mene, u ovoj lepoti, u ovom isprepletenosti života, u ovom tišini, postoje bića čije su potrebe svedene na jedno nevinovo šuštanje u travi. Ali ipak zažalih što ne mogu sasvim slobodno da ispružim svoje tela, da sklopim oči i putsim da me san za kratko vreme razneši po svetu. Zajsta, bilo mi je strah od tih životinja. Prodružih dalje, što dalje od grada, od mesta gde sam prvi put video pravu krav kako ističe sasvim iz tela čoveka koji umire, kako se meša sa grozom i smerhom ljudi koji ubiše. Dalje! Što dalje od nemira, jer znam da, bolje reći, osećao sam da, ako ostanem, moram jednog dana bežati sam iz sebe.

Ta moja želja pretvara se u ogromnu snagu kojoj kao da je isticala iz mene i utapala se u zemlju kojom koracanjem, sjedinjavala me sa njom i oduzimala mi otrov straha nagomilan u vremenu pred prijatom rata, nagomilan u jednom kultu lobanje prepremljenom u ljudima i u taj i takav pojmu o životu. Ostobdado sam se suda sva svega i koracao. Stiza predamom jedva je fu i tamo iskravala. Isao sam stazom kojom su ljudi retko prolazili. Isao sam polako. Jer jedini moćiči bila je glad i želja da se ta glad s vremenom na vreme ugasi. Ona prava, istinska, nagonska glad, želja za jelom, za hranom. A daleko predamom, u sumraku, stajale su nekakve pele zgrade čije sam sasvim krovove nazirao. To daleko mesto privlačilo je i osetih da se tamo u tim kućama, u tih nekoliko kuća, odvija jedan sasvim drugačiji život, bio sam uveren u to jer je već evo sa nekoliko žasova odvojen od grada, odvojen pojem kamilice i tišinom koju me je mafio. Čas sjedinila sa zemljom. Suton se sve više približavao mruku a ja tom naselju, tom ludom naselju gde sam mogao da dobijem možda komadici hranе posle čega bih mnogo mlinje ipak zaspao u travi, ali ne sasvim daleko, jer možda bili neko vreme mogao i tu oslatiti. Požurih se.

Zena na koju sam prvo našao u naselju nosila je dve posude iz kojih se širio miris sveže pomiješanog mleka. Od tog prijatnog mirisa za trenutak osetih nesvesti. Možda sam malo i posmrto. Ona je stala iznenadić i okrenula se.

— Ko si ti? — zapitala je i u spušta posude.

— Iz grada. — Rekoh umorno i približiv joj se.

— Ima li posla za mene na ovom imanju?

Ona me pogleda malo začudeno, onda okreće glavu i reče:

— Mlad si! — Oči joj se ovalaže nekom meni nerazumljivom radošću. Ponovo me je mjerila pogledom. — Možda, — reče — videćemo.

— Ti ovde radiš? — zapitali.

— Moj muž je nadzornik, valjda će se već nešto naći za tebe. Hajde!

Podoh za njom. Nosi sam u ruci jednu posudu sa mlekom i ulazio u naselje. Žena je imala puna bedra a nage mislice bile su joj čvrste i gibale se od težine posude.

Stali smo pred jednu zgradu u sredini naselja. Ona uze obu posude i reče mi da sačekam pred vratima. Še se na jednu klupu kraj kuće. Već je bilo veće. Onda me pozva unutra. Cvek pred kojim sam sada stajao bio je crni, imao je kovrdžavu kosu i oči su mu nemirno igrale po meni. Nekoliko bora na čelu bilo se produžilo i on se zaceclo čudio. Čele prostořija mirisala je na sveže mleko i bila osvetljena petrolejkom koja je visila sa tavancima između mas.

— Hteo si da radiš? — zapitala mi nadzornik.

— Da — rekoh. — U gradu je rat, pobegao sam od rata.

— I ovde je rat — reče nadzornik i nasmaja se. — I ovo imanje je čoveka koji je u ratu. Ima u vajarice. — Opet se nasmaja.

— Ali ja sam mislio.

Tad me on prekide jednim oštrim pogledom.

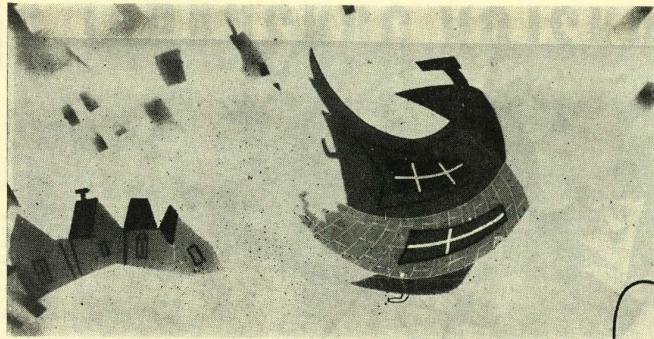
— Dobro, radic! Jesi li gladan?

Nije sačekao odgovor, okrenuo se ženi i rekao joj da mi spremi nesto za jelo.

— Spavaće večeras u štali. Sutra, videćemo već.

Žena je stajala kraj nas. Ona odjednom progovori:

— Može da se nastani u Kekijevu kućici.

„PICCOLO“
režija
crtač
d. vukotić

— Da, zaista može tamo, ali večeras neka ga u napolju zvao.

— Izašao je posle tih reči i lupio vratima. Nekog je napolju zvao.

— Ko je to Keki? — zapitala ženu.

— Starac. Imao više od osamdeset. Možda će skoro i umrijeti, stanovac se njim dok ne umre, posle je cela kućica tvoja.

Jeо sam halapljivo i nisam je više ni slušao a ona je i dalje nesto govorila. Onda mi se odjednom približi i zapita me glasno:

— Koliko ti je godina?

— Pre dva meseca uzeo sam šesnaestu.

— Ona me udari rukom po ledima.

— Snažan si. Dobro ćeš raditi ovde. Ovde treba snaga.

Posle tih reči izšla je napolje i ona. Ostao sam sam i još uvek jeo hrano koje je bilo dosta predanom.

Ušao je Keki sa nadzornikom. Stao je ispred mene i posmatra me.

— Keki,

— reče nadzornik.

— Od sada, on će da raditi tvoje poslove.

Starac se malo skupi. Uvruće svoju koštinjavu glavu među ramena i reče polutih:

— Snažan je.

Starac me je vodio po mruku ka stali. Išli smo četeći. Morao sam da usporavam korak jer je on svoje körake podešavao prema svom već razvajrenom telu. Stali smo ispred stale. Keki otvoru vrata i uđe prvi. Upalio je lampu koja je stajala na dovratku. Ljut miris udario mi je u lice, osetih ga kako mi pečka obraz. Zeleo sam što pre da legnem. I tražio sam, u velikoj prostraniji štali punoj životinja, svoje mesto.

— Eto, tu spavaj večeras — reče starac. — Sutra ćeš kod mene, treba postelju da napravis, imam samo jednu tamo.

Rekao je to Poželeo mi laku noć i izšao.

Okretnuo ledima ka tavanicu ležao sam u slami i razmisljavao o čemu, o nadzorniku i starcu Kekiju koji je trebao da umre. Razmisljavao sam i o onima koje će tek sutra da srnetim u ovom naselju. Mislio sam o vojniciima o kojima mi je nadzornik rekao da su tu. Ne znam koliko je to trajalo, ali odjednom primetih da se vrata na stali otvaraju. Izdignoh se na laktove. Ispred mene je već stajao starac. Cutan je neko vrećem i disao. Onda reče približivši mi se:

— Ja imam tajnu koju će ti sutra površiti. Sada nije vreme da ti kažem, ali imam tajnu.

Okrenuo se i izšao polako. Ponovo je zatvorio vrata.

Znao sam dobro da se starcem sada nije nešto u redu. Znači on će u najskorije vreme umrijeti i onda će ga ja sasvim zametnuti u ovom naselju. Bilo je to očigledno. Jer, kako mi se činilo starac nije više govorio kada normalan čovek.

Najzad, pomisliš, ipak mi rat nije tako blizu. I zaspah.

Na ovom malom imanju ljudi su ličili na hrastove. Njihov život ka da se širio i razvajao iz njih i utapao se u okolnu prirodu. Lica su imala izgled neba. Cas mlada i vesela kada se da iz njih izliva potok, onda, sa nekim tužnim dogadjajem pretvara se se postepeno u usećene prazne grobove, iz kojih se na neko vreme seviči bezizlaza dok se najzad ne bi pretvorile u jednu pomirenost, sljenu predelu, sličnu prirodi i zemlji na kojoj žive i umiru.

Danas je starac Keki, kako su ga svu na imanju zvali, htio da mi otkeri svoju tajnu. Isao sam za njim nadajući se da će mi pokazati besmislicu radi koje će u sebi smjeti. Posmatrao sam ga i pogrebli na leđu pred sobom, taj hod, pomalo nesiguran. Sedušno, nekih podnišuju kosa na potliku. I brazdu, ožljak na vratu koji se pod košuljom gubio negde na ledima, možda se pružao čak i do samog bedra.

— Moram to da ja kažem.

Rekao je i pogledao me iskrenim očima.

— Moram — nastavio je — možda će umrijeti skoro. Dobro si došao. Sinac će sam ofiskir u svojim očima ono što sam kod mnogih tražio. Možda će čuvati tajnu?

— Ne znam kakvut — rekao sam čudeći se kako starac nije do sada našao nekog kome će poveriti svoju tajnu.

Saznaješ — nasmješa se.

Ali ja sam tek sinčio došao u ovo naselje, mislio sam, on me sinčio u onom mruku nije mogao svojim slabim očima čak ni videti dobro, a danas, i to iš u prvoj polovini današnjeg dana poverava mi tajnu koju godinama nije htio nikom da povjeri? Verovao sam da je starac lud i da je žena sinčio zaboravila da mi kaže. Možda svi ovde na imanju će već znati tu njegovu tajnu, smeju joj se, a možda čak više i to ne čine. Odjednom se osetih preverenim. Ipak, ušao sam za njim u njegovu sobu. Osvrnu sam se nekoliko puta otoči sebe. Cutan sam se.

Starac odjednom reče:

— Ja nisam lud!

Zašto je on te reka? Zar je bio u stanju da mi pogodi misli? Medutim on nastavi:

— Ja znam da nisam lud i da je dobro što baš tebi otkrivam ovu tajnu. Jer twoje lice nosi onaj znak koji je tražim godinama.

Glas mu se odbija o zemljani pod i debele na boje njegove sobe. Potmulo se taj glas doticava zidova.

— Ali dobro je da te isprava upoznam sa ovim mestom. Tu ćeš i ti odsada živeti.

Seo je na svoju stolicu i pogledao dole.

— Moraš mi se napraviti postelju. Eto tu, pod prozorom. I ja sam nekad spavao kraj prozora.

Pogledah u prozor. Pred njim se prostilo beskrajno polje strnjike. Nad njim se nadnebo nebo i činilo mi se da se na horizontu talasa. Okrenut lice ponovo starcu. Njegove su oči igrale na mom licu. Bio je nestripljiv. Sagoh glavu. Iz jednog ugla doprao je do nas miris budi. Pogledah tamo. Bio je to nekakav starci orman.

— Da, — reče — tu držim hranu.

On otvoru orman. Nalazio se u njemu jedan povećani körak hleba u veliki već prilično istanjen oštrenjem, mesarski nož. Znao sam da miris koji dolazi otud ne potiče od hleba koji je u ormanu. Znao sam da samo orman mirisne na bud.

Starac se nasmješa. Jedan mu Zub zaigra u ustima.

Crn je učinak hranu.

— Eto, tu ja živim više od pedeset godina.

Zastao je i pogledao kroz prozor. Smeđuzrnu obrazu mačgaraše a čelo se nabro. Njegovo se lice pretvorilo u pticu koja je za trenutak daleko poletela u vreme. Onda se ptica ponovo počela vracati i on užahnut. Sada je gledao u pod.

— Ti ćeš od sada tu živeti — ponovi on — ja ću skoro da umrem.

Kod tih svojih reči on se nasmješa i pogleda me u oči. Očekivao je da ja nešto kažem. A ja sam bez pogleda posmatra boju njegove kože i čudio se zašto je tako crna.

I tada videš da je njegovo lice i sva otkrivena koža poprilično bora. Bore su sa svakim njezinim potretom, svakom izgovorenim reči, smanjivale jednu drugu. Tamo gde su jedan pokret, ili jedna reč, izazivali skupljanje, tamo bi se u sledećem trenutku, pri sledećem pokretu ili novom glasu iz njegovog grla, napravila glatka površina i stajala kao kontrast jednom drugom delu gde su se teški sada te ceme i duboke braze pojavile. I nikada nije bio isti. Uzajmom brzinom menjao se taj starac predamom i ja sam sve više verovao tom lici u dobro sam znao da se u samim mislima kod starca više ništa ne menja. Možda samo ponešto sasvim neprimetno nestaje iz njega. Ali ništa se više ne menja. Ipak je to bio moj prvi utisak.

On nastavi:

— A sada ću ti pokazati. — On usade na stolicu. — Od sada ovo neće biti više moja tajna. Biće to od sada sama tvoja tajna.

U tim rečima glas mu je razvij u ovaj sloboma pomažući i pomalo grozan lepet. Osetio sam da mi u ušima, dok se on nečujno pomerao ka svojoj postelji, još uvek briju strah koji je zrazio u tih nekoliko reči.

I tada starac stanevi zadigne svoju tešku slamenicu. Izvukao je ispod nje jedan poveći predmet. U ugлу, kroz peci, gde je lice postelje. Verovao sam da je starac sasvim zaboravio da to učinio. Stegoh je čvrsto.

— Iznesi — zapitala.

— Uvek! — reče starac radosno.

Posmatrao sam čas pušku u svojim rukama, čas starca.

— Ali, što će mi puška? Ja do sada nikad nisam želeo pušku.

— Rat je — reče starac mirno.

— Pa što ako je rat? — rekoh ljutito — Ne time me se rat, ja sam iz grada pobegao da ne gledam rat.

— Svuda je sada rat — ponovi starac. — Uzmi pušku. Cuvaće te. Cuvaj i ti riju.

Nisam znao šta da uradim. Imam pušku. Ono što sam najmanje želio!

— Jeli si nekog ubio ovom puškom? — zapitala starca sa strahom.

— Ne, nikog nisam ubio. Ali sada je rat. Razumeš li me? Kad vidiš da ti ona može spasti život, kad ona mora da ti spase život, pucaj. Ubij. Rat je.

Starac se skupilo čelo. Njegovo je lice potamno još više. Okrenuo se od mene i pošao ka vratima. Začao je svojim krvitim telom zakloniti otvor. Onda se, izasvavši već napole, još jednom okrenuo i rekao:

— Ostatvi je kod mene dok ne napravi svoju postelju. Ja idem da berem kupine.

Ostao sam sam sa puškom. Gledao sam kroz prozor. Starac se gubio u daljinu, prslazio je strnjiku i postajao sve manji. S vremena na vreme bi se sagnuo i ja sam tada znao da on našlazi na kupine, da ih bere i odmah jede.

Pogledah ponovo u pušku.

Da, pomislih, rat je ipak svuda. Stegoh u svojim rukama oružje još čvrše.

Ipak sam od ovog trenutka bio nešto sigurniji. (odlomak)